

Stojančiųjų į pedagogines specialybes motyvacijos tapti pedagogu vertinimas

Dalia Bagdziūnienė¹, Aušra Kazlauskienė², Audronė Liniauskaitė³, Dalia Nasvytienė⁴,
Emilija Sakadolskienė⁵, Henrika Šečkuvienė⁶

¹ Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Klinikinės ir organizacinės psichologijos katedra, Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius, el. paštas alia.bagdziuniene@gmail.com

² Šiaulių universitetas, Edukologijos fakultetas, Edukologijos katedra, P. Višinskio g. 25, LT-76351 Šiauliai, el. paštas akazlauskiene@yahoo.com

³ Klaipėdos universitetas, Pedagogikos fakultetas, Psichologijos katedra, S. Nėries g. 5, LT-92227 Klaipėda, el. paštas audrone.liniauskaite@gmail.com

⁴ Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Psichologijos didaktikos katedra, Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius, el. paštas dalia.nasvytiene@leu.lt

⁵ Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Meninio ugdymo katedra, Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius, el. paštas emilija.sakadolskiene@leu.lt

⁶ Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Muzikos katedra, Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius, el. paštas henrika.seckuviene@leu.lt

Anotacija. Šalies raidos strateginiai tikslai kelia aukštus reikalavimus esamiems ir būsimiems pedagogams, todėl poreikis turėti veiksmingą būsimų pedagogų atrankos sistemą, sudarančią prielaidas sėkmingam pedagogų rengimui, tampa itin aktualus. Straipsnyje pristatomi nuo 2010 m. Lietuvoje vykdomo stojančiųjų į pedagogikos specialybes motyvacijos tapti pedagogu vertinimo tyrimo rezultatai, atskleidžiantys kai kurias metodo validumo ir patikimumo charakteristikas.

Esminiai žodžiai: *motyvacija tapti pedagogu, motyvacijos vertinimas, vidinė motyvacija, ketinimas dirbti pedagogu.*

Įvadas

Mokytojo profesija yra išskirtinė savo svarba visuomenei, nes mokytojas savo veikla, asmenybės savybėmis tiesiogiai paveikia kiekvieną jos narį. Tyrėjai pakartotinai teikia įrodymus, kad mokytojo darbo kokybė turi didesnę poveikį mokinių mokymuisi nei programos, mokymo metodai, mokymosi aplinka bei finansavimas, mokinių skaičius klasėje ar tėvai (Barber, Mourshed, 2007; Hattie, 2009; Stronge, 2010).

Naujausiuose Europos švietimo dokumentuose¹ pabrėžiama būtinybė gerinti švietimo ir mokyimo kokybę bei veiksmingumą, didinti mokytojo profesijos patrauklumą, turėti pedagogų atrankos sistemas, kurios padėtų motyvuotiems žmonėms rinktis mokytojo profesiją ir joje išsilaiykėti, tobulinti dirbančių mokytojų švietimą, skatinti juos motyvuoti geriausius abiturientus rinktis mokytojo profesiją.

Lietuvos mokslininkų (Jucevičienė et al., 2007) tyrimų rezultatai parodė, kad viena opiausių pedagogų rengimo problemų yra nepakankama studentų motyvacija būti mokytoju ir su mokytojo darbu nesiejami karjeros planai. Todėl nenuostabu, kad ir Lietuvos švietimo dokumentuose atsiranda raginimų gerinti mokytojo profesijos patrauklumą. Švietimo būklės apžvalgoje pažymima, kad „mokytojas laikomas pagrindiniu švietimo kaitos ir mokyklos tobulinimo veiksmu, todėl reikia atkurti mokytojo profesijos prestižą, kelti mokytojų statusą visuomenėje. Mokytojai turėtų būti tobulėjantys, kūrybingi ir produktyvūs, gerbiami mokinių ir visuomenės, jų darbas – deramai atlyginamas, todėl numatyta siekti, kad didėtų pedagogo profesijos patrauklumas, į šią sritį eitų dirbti motyvuoti jaunuoliai, savo specialybę ir pedagogiką išmanantys žmonės“².

Viena iš priemonių, sukurtų minėtoms problemoms įveikti, buvo stojančiųjų į pedagogus rengiančias studijų programas motyvacijos įvertinimas. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu nr. V-649 2010 m. paskelbtas aprašas³, kurio pagrindu LAMA BPO pradėjo kasmet vykdyti šį vertinimą raštu ir žodžiu stojantiems į pirmosios pakopos švietimo ir ugdymo kryptių studijų programas ir norintiems gauti valstybės finansuojamas studijų vietas. Aprašai buvo koreguoti 2011⁴ ir 2012 m.⁵

Tyrimo tikslas – išnagrinėti stojančiųjų į pedagogines specialybes motyvacijos tapti pedagogu vertinimo metodo charakteristikas.

¹ *Atviresnis švietimas: visiems prieinamas novatoriškas mokymas(is) naudojantis naujomis technologijomis ir atviraisiais švietimo ištekliais*. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0654:FIN:LT:PDF>>; *Geresnis orientavimo visą gyvenimą integravimas į švietimo ir mokymosi visą gyvenimą strategijas*. 2008 m. lapkričio 21 d. Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybės atstovų rezoliucija. (2008/C 319/02). Oficialusis leidinys C 319, 13/12/2008 p. 0004–0007; *Švietimas ir mokymas pažangioje, tvarioje ir integraciniame Europoje*. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:070:0009:0018:LT:PDF>>; *Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų*. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:327:0058:0064:LT:PDF>>; *Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybės atstovų išvadų dėl mokytojų švietimo kokybės gerinimo*. Europos Sąjungos Taryba. 2007, SOC 405; *Tarybos išvados dėl mokytojų ir mokyklų vadovų profesinio tobulinimosi*. (2009/C 302/04). Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:302:0006:0009:LT:PDF>>.

² *Lietuva. Švietimas regionuose 2013*. Vilnius, švietimo aprūpinimo centras. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/documents/teisine_informacija/svietimo_bukles_apzvalgos/Svietimas%20regionuose%202013%20web.pdf>.

³ *Dėl motyvacinio testo turinio ir laikymo tvarkos aprašo*. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2010 m. gegužės 5 d. Nr. V-649. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371859>.

⁴ *Dėl motyvacijos įvertinimo turinio ir vykdymo tvarkos aprašo*. LR ŠMM ministro įsakymas 2011 m. gegužės 26 d. Nr. 917. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=400289&p_query=&p_tr2=2>.

⁵ *Dėl LR švietimo ir mokslo ministro 2011 m. gegužės 26 d. įsakymo Nr. V-917 „Dėl motyvacijos įvertinimo turinio ir vykdymo tvarkos aprašo“ pakeitimo*. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2012 m. kovo 15 d. Nr. V-484. Prieiga per internetą: <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Sarasas=1&Pl=Z&Pmt=2012&Pln=34>>.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Lietuvos ir užsienio mokslinę literatūrą, nagrinėjančią stojančiųjų į pedagogines specialybes atrankos problemą;
2. Pristatyti stojančiųjų į pedagogines specialybes motyvacijos tapti pedagogu įvertinimo metodą;
3. Nustatyti stojančiųjų į pedagogines specialybes motyvacijos vertinimo metodo kai kurias patikimumo ir validumo charakteristikas.

Tyrimo metodai:

- 1) *teorinis*: mokslinės literatūros ir švietimo dokumentų analizė;
- 2) *empirinis*: anketinė apklausa. Anketą sudarė skalių teiginiai ir atskiri klausimai. Skalėmis buvo vertinami pasitenkinimas studijomis, ketinimas dirbti pedagogu, vidinė motyvacija siekti pedagogo profesijos, išitraukimas į studijas. Atsakymai į klausimus suteikė informaciją apie motyvacijos tapti pedagogu vertinimą stojant, studentų pažymių praėjusiame studijų semestre vidurkį, vertinimo metu raštu ir žodžiu pateiktus klausimus, tyrimo dalyvių amžių, lytį, universitetą ir kursą, kuriame studijuoja. Visi tyrimo dalyviai pasirašė informuotą sutikimą dalyvauti tyrime. Naudotos tiriamų rodiklių vertinimo skalės aprašomos skyrelyje „Tyrimo priemonės“.

3. *Statistinė duomenų analizė* atlikta taikant SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) programinės įrangos 22.0 versiją. Taikyti aprašomosios statistikos metodai, koreliacinė, faktorių analizė.

Tyrimo dalyviai ir eiga. Tyrimas vyko dviem etapais 2013 m. gegužės–birželio mėnesiais. Pirmame etape buvo apklausti pedagoginių specialybių studentai, dalyvavę motyvacijos tapti pedagogu vertinime stojant 2010–2012 m., studijuojantys Lietuvos edukologijos universitete (toliau – LEU), Klaipėdos universitete (toliau – KU) ir Šiaulių universitete (toliau – ŠU) pirmame, antrame ir trečiame kursuose. Antrame etape buvo apklausti stojantieji į pedagogines specialybes, kurių motyvacijos vertinimas vyko 2013 m. LEU, KU ir ŠU. Stojančiųjų apklausa buvo vykdoma po to, kai jie atliko motyvacijos vertinimo užduotis – atsakė į klausimus raštu ir dalyvavo pokalbyje. Tyrimo atranka tikslinė patogioji – buvo apklausiami motyvacijos vertinimą praėję ir sutikę dalyvauti tyrime studentai ir stojantieji į pedagogines specialybes. Gautos 621 studento anketa, atmetus ne visiškai užpildytas, galutinę tyrimo imtį sudarė 614 tyrimo dalyvių: 73,5 proc. studijuojantys LEU, 8,6 proc. – KU ir 17,9 proc. – ŠU. Pirmo kurso studentai sudarė 30,9 proc., antro kurso – 33,1 proc. ir trečio – 36,0 proc. imties. Moterys sudarė 86,3 proc., vyrai – 13,7 proc. Amžius svyruoja nuo 18 iki 41 metų, vidurkis – 21 metai.

Taip pat buvo gautos 682 stojančiųjų į pedagogines specialybes užpildytos anketos: moterys sudarė 78,4 proc., vyrai – 21,6 proc. Amžius svyruoja nuo 17 iki 53 metų, amžiaus vidurkis – 20 metų.

Teorinis tyrimo pagrindimas

Mokslinės literatūros ir užsienio šalių patirties analizės pagrindu galima išskirti keletą svarbiausių priežasčių, kodėl reikalingas papildomas vertinimas, atrenkant stojančiuosius į pedagogines specialybes.

1. Būsimo pedagogo socializacija. Specializuoti vertinimai kaip pedagoginės užduotys, esė rašymas ar interviu yra pirmas žingsnis, įvedantis būsimą studentą į besimokančiąją švietimo bendruomenę. Pačios užduotys ir ruošimasis joms padeda suprasti bendruomenėje esančias vertybes, normas, etiketą bei organizacinę struktūrą. Perėjusiems tokį procesą aiškiau, kodėl jie buvo priimti į pedagogines studijas ir kokios jų savybės buvo vertinamos (Denner et al., 2001).

Mokytojo profesinė socializacija ypač sudėtinga dėl to, ką D. Lortie dar 1975 m. praminė „stebimąja pameistryste“ (angl. *apprenticeship of observation*). Kiekvienas vidurinės mokyklos abiturientas mokykloje iš viso praleidžia apie 13 000 kontaktinių valandų su pedagogais, tad nenuostabu, kad jau „viską žino“ apie pedagogo darbą. Ši sąlyga negalioja jokiai kitai profesijai. Todėl nėra lengva rengti mokytojus, kurie dirbtų kitaip nei jų stebėti mokytojai (Lortie, 1975). Anot T. Jacobowitziaus (cit. iš Denner et al., 2001), mokytojų rengimo trukmė nėra pakankama suformuoti kitokias pedagogui reikalingas nuostatas, jei stojantieji tam nėra pasirengę.

Susipažinę su motyvacijos vertinimo sąlygomis nemažai kandidatų neatvyksta į vertinimą, ir viena galimų priežasčių yra suvokimas, kad buvo pasirinkta ne ta profesija. Pavyzdžiui, pirmaisiais motyvacijos vertinimo metais Lietuvoje į vertinimą neatvyko beveik trečdalis užsiregistravusiųjų (iš 2952 neatvyko 998 asmenys). Šis savireguliacijos procesas taip pat laikytinas teigiamu. P. Schlechty (1990) tai vadina negatyvia saviselekcija (angl. *negative self-selection*), kai aiškūs, plačiai žinomi priėmimo kriterijai veikia sprendimą nesirinkti profesijos.

2. Valstybės pareigos / užsakymo vykdymas. Valstybė teikia visuotinę švietimą, gydymą, fizinę bei teisinę apsaugą. Policininką, teisėją, gydytoją ir mokytoją valstybė privalo rinkti atidžiai, užtikrindama, kad šiuos darbus atliks žmonės su aukščiausia kvalifikacija ir motyvacija. Svarbu atpažinti tuos, kurie turi pedagogo pašaukimą, bei užkirsti kelią tiems, kurie netinkami mokyklai.

Pedagogo profesija dažnai charakterizuojama ne pagal pačius geriausius mokytojus, bet pagal pačius prasčiausius (Denner et al., 2001). Prastu mokytoju vadiname ne tą, kuris turi mažiausiai žinių, bet tą, kuris neturi pašaukimo, nemėgsta vaikų ar nemato reikalo mokyti visų vaikų, o tik paklusniusius ir gabiusius. Tradiciniai būsimų studentų atrankos būdai tokių žmonių neidentifikuoja, ir jie turi galimybę įgyti pedagogo kvalifikaciją. J. I. Goodlad (1990) jau seniai tikina, kad „už mokytojų rengimo programas atsakinga akademinė bendruomenė ir praktikai, kurie privalo surasti ir parinkti <...> tuos kandidatus, kurie nuo pat pradžių yra atsakingi už savo profesinius, moralinius, etinius ir kultūros perteikimo įsipareigojimus, kuriuos vėliau vystys savo darbe“ (Goodlad, 1990, p. 57).

3. Didėjantis profesijos prestižas. Kai valstybė ar aukštoji mokykla neprisiima atsakomybės kontroliuoti stojimo į pedagogines specialybes, gali būti parengiamas per didelis ir dažnai ne itin kvalifikuotų mokytojų skaičius. Mokytojų perteklius „siunčia žinią“, kad bus sunku gauti darbą ir gabiausi studentai nesirenka šių specialybių, nes jiems atviri kiti keliai. Taip kuriamos prielaidos, kad į pedagogines specialybes stoja tie, kurie neturi daug kitų pasirinkimų. Jei vykdoma griežtesnė atranka, šias studijas renkasi geresni studentai⁶ (Troen, Boles, 2003; Barber, Mourshed, 2007). Egzistuoja ir priešingas reiškinys – išsami, visapusiška atranka pritraukia daugiau kandidatų, nes žiūrima, kad profesija reikalauja talentingų žmonių⁷. Todėl atrenkant būsimus studentus daugelyje profesijų įvedami „filtrais“ – papildomi stojimo kriterijai, kurie ir visuomenei rodo, kad į tą profesiją žiūrima rimtai. Jei nėra papildomų atrankos mechanizmų, visuomenei siunčiama žinia, kad bet kas gali užsiimti tokiu darbu.

Užsienio patirtis vertinant stojančiuosius į pedagogines studijų programas

Nors papildomas atrankos priemonės stojantiesiems į pedagogines specialybes yra įvedusios tik trečdalis Europos šalių, tačiau, kaip teigia M. Barberis ir M. Mourshedas (2007), visos šalys, kurių patirtis analizuojama kaip sėkmės istorijos, naudoja atrankos priemones, kuriomis vertinama, ar kandidatas raštingas, ar pasižymi tarpasmeniniais komunikaciniais gebėjimais, polinkiu mokytis ir motyvacija mokytis. Tos, kurios nesukūrė efektyvių atrankos mechanizmų, negali pasigirti aukščiausiais rezultatais savo mokyklose. Autoriai teigia, kad Suomija ir Singapūras yra sukūrę veiksmingiausias stojančiųjų atrankos sistemas, vertinančias kandidatų akademinius, komunikacinius gebėjimus ir motyvaciją tapti mokytoju.

Šie papildomi atrankos metodai gali būti taikomi studijų programas teikiančiųjų nuožūra arba valstybės lygio sprendimais. Europos Komisijos *Eurydice* 2013 metų ataskaitoje pabrėžiama, kad šiuo metu Belgijoje, Čekijoje, Airijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Maltoje, Austrijoje, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) ir Kroatijoje kandidatai atlieka specialybei pritaiktą užduotį raštu arba žodžiu, o Čekijoje, Estijoje, Airijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Austrijoje, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje bei Kroatijoje yra įvestas pedagogikos specialybėms pritaikytas interviu. Abu šie atrankos būdai taikomi Čekijoje, Airijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Austrijoje, Suomijoje, Jungtinėje

⁶ *Surpassing Shanghai: An Agenda for American Education Built on the World's Leading Systems.* (2011). M. S. Tucker (ed). Cambridge, MA: Harvard Education Press.

⁷ OECD. *Building a High-Quality Teaching Profession: Lessons from Around the World.* Paris: OECD Publishing, 2011.

Karalystėje (Škotijoje) ir Kroatijoje. Danijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovakijoje ir Suomijoje kiekvienas universitetas turi teisę rinktis studentų atrankos būdus⁸.

Jungtinėse Amerikos Valstijose dauguma pedagogus rengiančių programų jau daug metų taiko papildomus atrankos kriterijus, tokius kaip esė ir / ar interviu, tačiau tyrėjai nurodo, kad trūksta tyrimų, nagrinėjančių atrankos poveikį kokybei bei pasiekimams (Hill-Jackson, Lewis, 2010).

Aukščiausius pasiekimus pedagogų rengimo srityje turinčios šalys papildomus atrankos būdus taiko tik geriausiai baigusiems abiturientams: Pietų Korėja renkasi būsimus pedagogikos studentus iš geriausiųjų 5 proc. mokinių, Suomija – iš 10 proc., o Singapūras ir Honkongas – iš geriausiųjų 30 proc.

Vis daugiau šalių atsisako specializuotų, pedagogus rengiančių institucijų, į kurias lengva įstoti. Pedagogų rengimas perkeliamas į prestižinius universitetus, kuriuose stojimo reikalavimai yra aukštesni⁹ [25].

Stojančiųjų į pedagogines profesijas moksliniai tyrimai Lietuvoje nėra labai išplėtoti. Mokslininkai (Jovaiša, 2001; Kavaliauskienė, 2001) mokytojo profesiją sieja su pedagoginiu pašaukimu. V. Kavaliauskienės (2001) teigimu, motyvacija yra viena iš pedagoginio pašaukimo struktūros dalių, kurioje vyrauja realinės ir idealinės vertybės, tarp kurių labiausiai išryškėja dvasingumas.

Stojančiųjų į pedagogus rengiančias studijų programas motyvų tyrimai (Rodzevičiūtė, 2003; Paliukaitė, 2005; Jucevičienė, et al., 2007; Žygaitienė, Pošiūnaitė, 2013) parodė, kad atrenkant tik pagal atestatų balus, didelė dalis stojančiųjų šias programas renkasi neturėdami išreikštos vidinės motyvacijos būti mokytojais. Dominuojantys jų motyvai – siekis įgyti aukštojo mokslo diplomą, noras studijuoti, noras tobulėti kaip asmenybei, ketinimas mokytis toliau.

Būsimų mokytojų profesinio kryptingumo problemas nagrinėję mokslininkai (Pukelis, 1996; Rodzevičiūtė, 2003) pažymi, kad būsimų pedagogų atrankai reikėtų skirti dėmesį dar bendrojo ugdymo mokykloje, nes tik mokytojai gali gerai pažinti mokinius ir nukreipti jų profesinį pedagoginį apsisprendimą.

Dauguma minėtų mokslininkų teigia, kad į pedagoginės krypties studijas yra būtina efektyvi stojančiųjų atranka, įvertinant jų bendrą išsilavinimo lygį ir asmenybės profesinį kryptingumą. V. Pukienės (2011) teigimu, vykdytas motyvacijos vertinimas skatina stojančiuosius atsakingiau rinktis studijų programas, įsivertinti ne tik žinias, bet ir asmenybės savybes, reikalingas mokytojo profesijai.

Motyvacijos tapti pedagogu vertinimas. Lietuvoje ir užsienyje naudojami įvairūs stojančiųjų įvertinimo kriterijai ir priemonės. Dažniausiai atsižvelgiama į akademinis

⁸ European Commission/EACEA/Eurydice. *Key Data on Teachers and School Leaders in Europe. 2013 Edition. Eurydice Report.* Luxembourg: Publications Office of the European Union, p. 31–32.

⁹ OECD. *Building a High-Quality Teaching Profession: Lessons from Around the World.* (2011). Paris: OECD Publishing.

pasiekimus (brandos egzaminų pažymius) ir vidurinių mokyklų pažymių vidurkius. Kai kuriose šalyje naudojami specialūs stojimui į aukštąsias mokyklas parengti testai¹⁰ (Hill-Jackson, Lewis, 2010). Taip pat užsienio šalyse vis dažniau naudojamos studentų atrankos priemonės, kuriomis vertinamos stojančiųjų kompetencijos, vertybės, įsitikinimai, nuostatos ir motyvacija, turintys esminių sąsajų su mokymo veikla¹¹ (Denner et al., 2001; Stronge, Hindman, 2006; Wilkerson, Lang, 2007; Sahlberg, 2011; Helmke, 2012).

Lietuvoje nuo 2010 metų taikomas stojančiųjų į pirmosios pakopos valstybės finansuojamas švietimo ir ugdymo kryptčių grupės studijų programas, kurias baigus suteikiama pedagogo kvalifikacija, motyvacijos tapti pedagogu vertinimo metodas, kuriuo siekiama įvertinti stojančiųjų apsisprendimą studijuoti šiose programose ir siekti profesinės karjeros einant pareigas, kurioms būtina pedagogo kvalifikacija. Rengiant šį metodą, buvo remiamasi samprata, kad motyvacija – tai „skatinanti jėga ar jėgos, atsakinga (-os) už tikslingo elgesio iniciatyvą, atkaklumą, kryptį ir energingumą“ (Colman, 2003, p. 464), o pagrindinė teorinė prielaida siejama su savideterminacijos motyvacijos teorija (Ryan, Deci, 2001), kurios ištakos glūdi R. de Charms'o (1968) koncepcijoje apie vidinės ir išorinės motyvacijos formas (cit. pgl. Roth et al., 2007, p. 761). Išorinės motyvacijos atveju kryptingo elgesio inicijavimo ir reguliavimo šaltiniai veikia iš išorės, o vidinės motyvacijos atveju elgesio skatinimo ir reguliavimo šaltiniai yra susiję su pačia veikla, jos turiniu. Tyrimai rodo, kad studijuojančių pedagogines profesijas bei į jas stojančiųjų aukštesnė vidinė motyvacija yra susijusi ne tik su išitraukimu į studijų procesą, ketinimu dirbti pedagogo darbą, bet ir vėliau, baigus studijas, išengimu į pedagogo darbą, t. y. pedagogo karjeros tęstinumu (Rots, Aelterman, 2009).

Motyvacija tapti pedagogu analizuojama kaip skėtinis konstruktas, apimantis įvairius aspektus: pedagogo profesijos pasirinkimo motyvus, gebėjimą išvelgti profesijos perspektyvą, pagarbą kitų asmenų kultūriniam, etniniam tapatumui ir kt. Jų vertinimas stojimo metu gali padėti numatyti stojančiojo būsimą išitraukimą į studijų procesą, akademinis pasiekimus bei ilgalaikį profesinį kryptingumą.

Motyvacijos vertinimo procesas grindžiamas bendraisiais asmens tyrimo etikos principais: pagarba stojančiajam (-ai) ir etišku bendravimu vertinimo metu, teisingumu, konfidencialumu, objektyvumu, lygiateisiškumu.

Motyvacijos įvertinimą sudaro dvi dalys: atsakymas į klausimus raštu ir individualus pusiau struktūruotas pokalbis (interviu). Pokalbio klausimai buvo parengti pagal elgesio interviu schemą (Moscoso, Salgado, 2001; Hoevermeyer, 2006). Siekiant išvengti socialiai pageidaujamų atsakymų, buvo atsisakyta teorinių klausimų, liudijančių bendrą nuomonę ar socialiai priimtina poziciją.

¹⁰ European Commission/EACEA/Eurydice. *Key Data on Teachers and School Leaders in Europe. (2013). Edition. Eurydice Report.* Luxembourg: Publications Office of the European Union.

¹¹ *Surpassing Shanghai: An Agenda for American Education Built on the World's Leading Systems.* (2011). M. S. Tucker (ed). Cambridge, MA: Harvard Education Press.

Vertinimo procedūra. Stojančiųjų motyvacijos vertinimą vykdė LAMA BPO patvirtintos komisijos, kurias sudarė psichologas ir edukologas. Kiekvieno stojančiojo atsakymai buvo vertinami turinio analizės metodu pagal nustatytus kriterijus. Visuminis motyvacijos vertinimas – 0, 1 arba 2 balai. Siekiant užtikrinti vertinimo proceso patikimumą, buvo parengta metodinė medžiaga vertintojams, ir prieš vertinimą kiekvienais metais jiems pravedami mokymai.

Empiriniame tyrime, kuriuo siekiama išnagrinėti stojančiųjų į pedagogines specialybes motyvacijos tapti pedagogu vertinimo metodą, buvo naudoti rodikliai ir priemonės, padedantys gauti informaciją apie kai kurias metodo patikimumo ir validumo charakteristikas. Motyvacijos vertinimo metodo patikimumas – metodo stabilumo matas (Lang et al., 2004) – buvo vertinamas analizuojant stojančiųjų į pedagogines specialybes 2013 m. apklausos rezultatus pagal atsakymus į du klausimus apie motyvacijos vertinimo procedūrą („<...> raštu pateikti Jums klausimai buvo aiškūs ir suprantami“, „<...> per pokalbį pateikti klausimai Jums buvo aiškūs ir suprantami“). Vertintojų sprendimų patikimumas (angl. *interrater reliability*) buvo nustatytas, skaičiuojant Pearsono koreliacijos koeficientus tarp stojančiųjų motyvacijos vertinimų, kurie buvo gauti septyniose vertintojų porose, taip pat intraklasinius koreliacijos koeficientus (angl. *intraclass correlation*) pagal dviejų faktorių mišrųjį modelį (Lang et al., 2004). Duomenys apie stojančiųjų motyvacijos vertinimą atskirose komisijose buvo paimti iš vertinimo protokolų.

Motyvacijos vertinimo metodo validumas – lygis, kuriuo metodas įvertina tą konstrukta, kuriam vertinti buvo sukurtas (Aiken, 2003). Turinio validumui užtikrinti kuriant metodą buvo remiamasi analogiškų metodų kūrimo mokslinė patirtimi, vyko konsultacijos su pedagogikos ir psichologijos srities ekspertais, analizuojama grįžtamoji informacija iš vertintojų, pasibaigus vertinimo procedūrai. Metodo išorinis validumas šiame tyrime vertinamas skaičiuojant koreliacijas tarp motyvacijos stojant vertinimo balo ir vidinės motyvacijos siekti pedagogo profesijos, ketinimo dirbti pedagogu, studentų 2012–2013 mokslo metų rudens semestro pažymių vidurkio, pasitenkinimo studijų programa ir įsitraukimo į studijas.

Studentų apklausoje naudotos priemonės

1. *2012–2013 mokslo metų rudens semestro pažymių vidurkis* – remiantis analogiškų tyrimų patirtimi (pvz., Roth et al., 2007) pažangumui vertinti buvo naudojamas paskutinio semestro pažymių vidurkis, kurį nurodė tyrimo dalyviai (vertinimas gali svyruoti nuo 5 iki 10 balų, tyrimo imtyje vidurkis yra 8,37 balo).

2. *Pasitenkinimas studijų programa* buvo vertinamas šiam tyrimui sukurta trijų teiginių skale, kuri rodo, kiek studentas yra patenkintas studijų programa, kiek ji patenkina jo lūkesčius (teiginio pavyzdys: „Studijos šioje programoje tenkina mano lūkesčius“). Faktorinė principinių komponentų analizė su *Varimax* pasukimu ($KMO = 0,671$, $p < 0,001$) išskyrė vieną pasitenkinimo studijų programa faktorių, kuris paaiškina 69,71 proc. duomenų sklaidos. Skalės vidinio suderintumo rodiklis Kronbacho alfa (*Cronbach's alpha*) lygi 0,757.

3. *Įsitraukimas į studijas* parodo, kiek studentas jaučiasi studijuodamas energingas, įsitraukęs į studijų užduočių vykdymą, kiek studijos jį įkvepia. Įsitraukimas buvo vertinamas sukurto UWES-S klausimyno trumpąja versija (Schaufeli et al., 2002, 2006). Skalę sudaro devyni teiginiai (pavyzdys: „Šios studijos mane įkvepia“). Faktoringė principinių komponentių analizė su *Varimax* pasukimu (KMO = 0,848, $p < 0,001$) išskyrė vieną faktorių, kuris paaiškina 46,31 proc. duomenų sklaidos. Skalės Kronbacho alfa lygi 0,851.

4. *Motyvacija siekti pedagogo profesijos* buvo vertinama A. Grant (2008) sukurta vidinės motyvacijos skale. Kaip teigia šio metodo autorius, vidinė veiklos motyvacija išreiškia hedonistinę perspektyvą, nes akcentuoja, kad aktyvumo veikloje, įdedamų pastangų „variklis“ yra tai, kad veikla yra mėgstama ir teikia pasitenkinimą, asmuo įsitraukia į veiklą dėl jos pačios, o ne dėl išorinių motyvų (Roth et al., 2007; Grant, 2008). Originalioje vidinės motyvacijos skalėje, kurią sudaro keturi teiginiai, teiginių formuluotėse vartojama sąvoka „darbas“, kuri šiame tyrime buvo keičiama į terminą „pedagogo profesija“ (teiginio pavyzdys: „Pedagogo profesija mane įkvepia“). Papildomai į skalę buvo įtrauktas teiginys: „Jaučiu pašaukimą pedagoginiam darbui“. Faktoringė principinių komponentių analizė su *Varimax* pasukimu (KMO = 0,898, $p < 0,001$) išskyrė vieną faktorių, kuris paaiškina 79,32 proc. duomenų sklaidos. Skalės Kronbacho alfa lygi 0,847.

5. *Ketinimas dirbti pedagogu* buvo vertinamas pagal tyrimo autorių parengtą skalę, kurią sudaro trys teiginiai (pavyzdys: „Baigęs (-usi) studijas ketinu dirbti pedagogu“). Teiginiai buvo parengti, remiantis I. Rotso ir A. Aeltermano (2009), I. Rotso ir kt. (2010) darbais. Faktoringė principinių komponentių analizė su *Varimax* pasukimu (KMO = 0,650, $p < 0,001$) išskyrė vieną faktorių, kuris paaiškina 78,12 proc. duomenų sklaidos. Skalės Kronbacho alfa lygi 0,859.

Pasitenkinimo studijų programa, vidinės motyvacijos, ketinimo dirbti pedagogu rodikliai buvo vertinami 5 balų ranginėmis Likerto tipo atsakymų skalėmis nuo 1 – „visiškai nesutinku“ iki 5 – „visiškai sutinku“; įsitraukimas į studijas vertinamas 4 balų rangine skale nuo 1 – „niekada“ iki 4 – „visada“.

Įsitraukimo į studijas ir vidinės motyvacijos skalių teiginius iš anglų kalbos išvertė trys nepriklausomi psichologijos srities ekspertai, po to anglų kalbos specialistas atliko atgalinį vertimą, o galutinę teiginių redakciją peržiūrėjo lietuvių kalbos specialistas.

Stojančiųjų į pedagogines specialybes apklausoje naudotos priemonės

1. Stojančiųjų vidinė motyvacija siekti pedagogo profesijos bei ketinimas dirbti pedagogu buvo tiriami tomis pačiomis priemonėmis, kaip ir studentų apklausoje, šios skalės ir klausimai aprašyti anksčiau. Stojančiųjų imtyje skalių vidinė struktūra taip pat buvo tikrinama, naudojant faktoringę principinių komponentių analizę su *Varimax* pasukimu, abiejų skalių atvejais buvo išskirta po vieną faktorių. Vidinės motyvacijos skalės KMO = 0,859, $p < 0,001$, faktorius paaiškina 64,67 proc. duomenų sklaidos, skalės Kronbacho alfa lygi 0,761. Ketinimo dirbti pedagogu skalės KMO = 0,639, $p < 0,001$,

gautas vienas faktorius, kuris paaiškina 73,07 proc. duomenų sklaidos. Skalės Kronbacho alfa lygi 0,812.

2. Atsakymai į papildomus klausimus apie motyvacijos vertinimo procedūrą ir motyvacijos vertinimo įtaką pasiryžimui studijuoti pedagogiką ir pasiryžimui ateityje dirbti pedagogu buvo vertinami 5 balų rangine Likerto tipo atsakymų skale nuo 1 – „visiškai nesutinku“ iki 5 – „visiškai sutinku“.

Tyrimo rezultatai

Tyrimo dalyviai pagal motyvacijos tapti pedagogu vertinimą stojant pasiskirstė taip: studentų imtyje 0 balų – 0,5 proc., 1 balas – 30,9 proc., 2 balai – 68,6 proc.; stojančiųjų imtyje 0 balų buvo vertinti 4,1 proc. tyrimo dalyvių, 1 balu – 38,2 proc. ir 2 balais – 57,6 proc.

Stojančiųjų nuomonių apie vertinimo metu pateiktus klausimus ir motyvacijos vertinimo įtaką būsimums pedagogikos studijoms bei pasiryžimui ateityje dirbti pedagogu pasiskirstymas pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė. Stojančiųjų atsakymų pasiskirstymas apie motyvacijos vertinimo įtaką būsimums pedagogikos studijoms bei pasiryžimui ateityje dirbti pedagogu (N = 682)

Anketos klausimai	Atsakymai (proc.)		
	Visiškai nesutinku ir nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Sutinku, visiškai sutinku
Motyvacijos vertinimo metu raštu pateikti Jums klausimai buvo aiškūs ir suprantami	1,6	6,2	92,2
Motyvacijos vertinimo metu per pokalbį pateikti klausimai Jums buvo aiškūs ir suprantami	0,7	4,1	95,2
Dalyvavimas motyvacijos vertinime sustiprino Jūsų pasiryžimą studijuoti pedagogiką	3,6	13,3	83,1
Dalyvavimas motyvacijos vertinime sustiprino Jūsų pasiryžimą ateityje dirbti pedagogu	3,3	29,1	67,6

Išnagrinėjus vertinimo protokolus atskirose vertinimo komisijose, atrinktos septynios vertintojų poros, kuriose buvo vertinamas didžiausias skaičius stojančiųjų. Pirmoje poroje buvo įvertinti 50, antroje – 49, trečioje – 49, ketvirtoje – 30, penktoje – 38, šeštoje – 56 ir septintoje – 55 stojantieji. Vertintojų porose tarp vertinimų gauti koreliacijos koeficientai rodo aukštą stojančiųjų motyvacijos tapti pedagogu vertinimų patikimumą: pirmoje vertintojų poroje tarp vertinimų gautas koreliacijos koeficientas yra 0,821 ($p < 0,01$), antroje poroje – 0,826 ($p < 0,01$), trečioje poroje – 0,921 ($p < 0,01$), ketvirtoje poroje – 0,858 ($p < 0,01$), penktoje poroje – 0,951 ($p < 0,01$), šeštoje poroje – 0,826 ($p < 0,01$) ir septintoje poroje 0,924 ($p < 0,01$). Intraklasiniai koreliacijos koeficientai vertintojų porose

svyruoja nuo 0,881 ($p < 0,000$) septintoje vertintojų poroje iki 0,975 ($p < 0,000$) penktoje poroje.

Motyvacijos tapti pedagogu ir kitų tirtų rodiklių tarpusavio koreliacijos stonjančiųjų ir studentų imtyse pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Motyvacijos tapti pedagogu ir kitų tirtų rodiklių tarpusavio koreliacijos

Rodikliai	Motyvacijos vertinimas stojimo į aukštąsias m-klas metu	
	Stojantieji (N = 682)	Studentai (N = 614)
Klausimas: „Raštu pateikti Jums klausimai buvo aiškūs ir suprantami“	0,123**	
Klausimas: „Per pokalbį pateikti klausimai Jums buvo aiškūs ir suprantami“	0,162**	
Vidinė motyvacija siekti pedagogo profesijos	0,171**	0,112**
Ketinimas dirbti pedagogu	0,167**	0,109**
2012–2013 m. m. rudens semestro pažymių vidurkis		0,177**
Pasitenkinimas studijų programa		0,119**
Įsitraukimas į studijas		0,146**
Papildomi klausimai		Nenaudota
Dalyvavimas motyvacijos vertinime sustiprino pasiryžimą studijuoti pedagogiką	0,105**	
Dalyvavimas motyvacijos vertinime sustiprino pasiryžimą ateityje dirbti pedagogu	0,088*	

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad absoliučios daugumos stonjančiųjų 2010–2013 m. m. motyvacija tapti pedagogu buvo įvertinta teigiamai: tarp apklaustų studentų, kurie stoji 2010–2012 m. m., tik trys asmenys nurodė, kad jų motyvacijos vertinimas buvo 0 balų (0,5 proc.), o 2013 m. tokį vertinimą gavo 28 stojantieji (4,1 proc.). Motyvacijos vertinimui ypač svarbu, kad pateikiami klausimai stojantiesiems būtų aiškūs ir suprantami. Daugiau nei 90 proc. stonjančiųjų 2013 m., atsakė, kad ir raštu, ir žodžiu pateikti klausimai jiems buvo aiškūs ir suprantami. Gauta atsakymų į šiuos klausimus ir motyvacijos vertinimo balo koreliacija nėra labai aukšta, tačiau statistiškai reikšminga (žr. 2 lentelę), ir rodo pakankamą motyvacijos vertinimo metodo patikimumą. Šią metodo charakteristiką patvirtina ir vertintojų porose gauti duomenys: visose vertintojų porose gauti aukšti vertinimų sutariamumo ir patikimumo rodikliai.

Metodo validumas studentų imtyje buvo tikrinamas, nustatant motyvacijos vertinimo koreliacijas su vidine motyvacija dirbti pedagogu, ketinimu dirbti pedagogu, studentų paskutinio semestro pažymių vidurkiu, pasitenkinimu studijų programa bei įsitrauki-

mu į studijas. Tyrimas atskleidė, kad su visais šiais rodikliais motyvacijos vertinimas koreliuoja statistiškai reikšmingai ir teigiamai, t. y. aukštesni motyvacijos vertinimo balai yra susiję su labiau išreikšta studentų vidine motyvacija siekti pedagogo profesijos, ketinimu dirbti pedagogu, akademinu pažangumu, teigiamu požiūriu į studijas – pasitenkinimu studijų programa bei įsitraukimu į studijas. Stojančiųjų imtyje motyvacijos tapti pedagogu vertinimo balai taip pat koreliuoja su vidine motyvacija bei ketinimu ateityje dirbti pedagogu.

Klausimai stojantiesiems apie motyvacijos vertinimo įtaką pasiryžimui studijuoti pedagogiką ir ateityje dirbti pedagogu atskleidė *papildomą motyvacijos tapti pedagogu vertinimo aspektą – poveikį stojančiųjų motyvacijai*: 83,1 proc. stojančiųjų atsakė, kad dalyvavimas motyvacijos vertinime sustiprino pasiryžimą studijuoti pedagogiką, ir 67,6 proc. – dalyvavimas motyvacijos vertinime sustiprino pasiryžimą ateityje dirbti pedagogu. Atsakymai į abu šiuos klausimus yra teigiamai susiję ir su motyvacijos vertinimo balais (žr. 2 lentelę).

Atliktas tyrimas ir gauti rezultatai yra pradinis motyvacijos tapti pedagogu metodo vertinimas, kadangi šiame tyrime buvo galimybė analizuoti tik bendruosius motyvacijos vertinimus, neišskiriant vertinimų raštu ir pokalbyje. Labai svarbus tyrimo rezultatas yra tai, kad motyvacijos stojant vertinimas koreliuoja su objektyviu studijų rodikliu – pažangumu, tačiau studentai, kurių motyvacija buvo pirmą kartą vertinama 2010 m., šiuo metu dar nėra užbaigę studijų. Būtent jų įsidarbinimas gali būti papildomas objektyvus metodo veiksmingumo išorinis rodiklis tyrimams ateityje.

Išvados

1. Užsienio ir Lietuvos švietimo dokumentų analizė išryškino, kad valstybės lygmeniu svarbu turėti motyvuotų stojančiųjų į pedagogikos studijas atrankos sistemas, nes tai užtikrina aukščiausios kvalifikacijos mokymo personalo rengimo kokybę, tikslingą tam skiriamų lėšų panaudojimą bei aukštą mokytojo profesijos prestižą visuomenėje.

2. Moksliniai tyrimai rodo, kad šalys, kurios reikliau atrenka stojančiuosius į pedagogines specialybes, pasižymi ir aukštesniais rezultatais bendrojo ugdymo mokyklose nei tos, kurios stojantiesiems netaiko papildomų atrankos priemonių.

3. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais, galima teigti, kad daugumos stojančiųjų 2010–2013 m. motyvacija tapti pedagogu buvo įvertinta 2 balais: tarp stojusių 2010–2012 m. jie sudarė 68,7 proc., tarp stojančiųjų 2013 m. – 57,6 proc.

4. Motyvacijos vertinimo metodas pirminiais duomenimis gali būti vertinamas kaip pakankamai patikimas: daugiau nei 90 proc. stojančiųjų 2013 m. raštu ir žodžiu pateiktus klausimus vertino kaip aiškius ir suprantamus, visose vertintojų porose buvo gauti aukšti vertinimų sutariamumo ir patikimumo rodikliai.

5. Metodo validumo analizė parodė, kad studentų imtyje motyvacijos vertinimo balas teigiamai koreliuoja su objektyviu išoriniu kriterijumi – pažangumo vidurkiu, taip pat su pasitenkinimu studijų programa, išitraukimu į studijas, vidine motyvacija ir ketinimu dirbti pedagogu. Stojančiųjų imtyje motyvacijos tapti pedagogu vertinimo balai taip pat yra susiję su vidine motyvacija bei ketinimu ateityje dirbti pedagogu.

6. Stojančiųjų motyvacijos vertinimas atlieka ir papildomą motyvuojančią funkciją, kadangi daugiau nei 60 proc. stojančiųjų nurodė, kad dalyvavimas motyvacijos vertinime sustiprino pasiryžimą studijuoti pedagogiką ir ateityje dirbti pedagogu.

7. Motyvacijos metodo charakteristikos turėtų būti išsamiau analizuojamos tolesniuose tyrimuose, kadangi svarbu nagrinėti motyvacijos vertinimo sąsajas ne tik su rodikliais, kurie gali būti vertinami studijų laikotarpiu (pvz., pažangumas ar pasitenkinimas studijomis), bet ir su objektyviais pedagogo profesinės karjeros rodikliais, pvz., įsidarbinimu pagal profesiją.

Literatūra

- Aiken, L. (2003). *Psychological Testing and Assessment*. 11th ed. Boston, New York, San Francisco, Mexico City, Montreal, Toronto, London, Madrid, Munich, Paris, Hong Kong, Singapore, Tokyo, Cape Town, Sydney: Pearson Education Group.
- Atviresnis švietimas: visiems prieinamas novatoriškas mokymas(is) naudojantis naujomis technologijomis ir atviraisiais švietimo ištekliais*. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0654:FIN:LT:PDF>>.
- Barber, M., Mourshed, M. (2007). *How the world's best-performing school systems come out on top*. London: McKinsey and Company.
- Colman, A. (2003). *Oxford Dictionary of Psychology*. Oxford University Press.
- Dėl LR švietimo ir mokslo ministro 2011 m. gegužės 26 d. įsakymo Nr. V-917 „Dėl motyvacijos įvertinimo turinio ir vykdymo tvarkos aprašo“ pakeitimo*. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2012 m. kovo 15 d. Nr. V-484. Prieiga per internetą: <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Sarasas=1&Pl=Z&Pmt=2012&Pln=34>>.
- Dėl motyvacijos įvertinimo turinio ir vykdymo tvarkos aprašo*. LR ŠMM ministro įsakymas 2011 m. gegužės 26 d. Nr. 917. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=400289&p_query=&p_tr2=2>.
- Dėl motyvacinio testo turinio ir laikymo tvarkos aprašo*. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2010 m. gegužės 5 d. Nr. V-649. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371859>.
- Denner, P. R., Salzman, S. A., Newsome, J. D. (2001). Selecting the Qualified: A Standards-Based Teacher Education Admission Process. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, 15 : 3, p. 165–180.
- European Commission/EACEA/Eurydice. *Key Data on Teachers and School Leaders in Europe*. (2013 Edition). *Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

- Geresnis orientavimo visą gyvenimą integravimas į švietimo ir mokymosi visą gyvenimą strategijas.* 2008 m. lapkričio 21 d. Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybės atstovų rezoliucija. (2008/C 319/02). Oficialusis leidinys C 319, 13/12/2008 p. 0004–0007.
- Goodlad, J. I. (1990). *Teachers for our nation's schools*. San Francisco: Jossey Bass.
- Grant, A. M. (2008). Does intrinsic motivation fuel the prosocial fire? Motivational synergy in predicting persistence, performance, and productivity. *Journal of Applied Psychology*, 93 (1), 48.
- Hattie, J. (2009). *Visible Learning. A synthesis of over 800 metaanalyses relating to achievement*. London: Routledge.
- Helmke, A. (2012). *Pamokos kokybė ir mokytojo profesionalumas: diagnostika, vertinimas, tobulinimas*. Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.
- Hill-Jackson V., Lewis Ch. W. (2010). *Transforming Teacher Education: What Went Wrong with Teacher Training, and How We Can Fix It*. Sterling, VA: Stylus Publishing, LLC.
- Hoevemeyer V. A. (2006). *High-impact interview questions: 701 behavior-based questions to find the right person for every job*. Amacom.
- Jovaiša, L. (2001). *Ugdymo mokslas praktika*. Analitinių straipsnių monografija. Vilnius: Agora.
- Jucevičienė, P., Jankauskienė, N., Janiūnaitė, B., Lepaitė, D., Simonaitienė, B. (2007). *Pedagogų rengimo studijų programų analizė*. Mokslo studija. Mokytojų kompetencijos centras.
- Kavaliauskienė, V. (2001). *Pedagoginis pašaukimas ir jo ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Kline, T. (2005). *Psychological Testing*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publ.
- Lang, F., McCord, R., Harvill, L., Anderson, D. S. (2004). Communication assessment using the common ground instrument: psychometric properties. *FAMILY MEDICINE-KANSAS CITY*, 36 (3), p. 189–198.
- Lietuva. *Švietimas regionuose 2013*. Vilnius, Švietimo aprūpinimo centras. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/documents/teisine_informacija/svietimo_bukles_apzvalgos/Svietimas%20regionuose%202013%20web.pdf>.
- Lortie, D. C. (1975). *Schoolteacher: A sociological study*. Chicago: University of Chicago Press.
- Moscoso, S., Salgado, J. F. (2001). Psychometric properties of a structured behavioral interview to hire private security personnel. *Journal of Business and Psychology*, 16 (1), p. 51–59.
- OECD. *Building a High-Quality Teaching Profession: Lessons from Around the World*. (2011). Paris: OECD Publishing.
- Paliukaitė, N. (2005). Būsimųjų mokytojų mokymosi motyvacija: psichologiniai parametrai. *Acta Paedagogica Vilnensia*, t. 14, p. 58–66.
- Pukelis, K. (1996). Būsimųjų mokytojų atranka – viena aktualiausių mokytojų rengimo tobulinimo sąlygų. *Pedagogika*, t. 32.
- Pukienė, V. (2011). Būsimųjų mokytojų atranka: motyvacinis testas ir jo rezultatai. *Istorija: mokslo darbai*, t. 81. Prieiga per internetą: <http://www.istorijoszurnalas.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=350&Itemid=354>.
- Ryan, R. M., Deci, E. L. (2001). To be happy or to be self-fulfilled: A review of research on hedonic and eudemonic wellbeing. *Annual review of psychology*, 52, p. 141–166.

- Rodzevičiūtė, E. (2003). Stojimo į Vilniaus pedagoginį universitetą motyvai. *Pedagogika*, t. 65, p. 232–240.
- Roth, G., Assor, A., Kanat-Maymon, Y., Kaplan, H. (2007). Autonomous motivation for teaching: How self-determined teaching may lead to self-determined learning. *Journal of Educational Psychology*, 99 (4), p. 761.
- Rots, I., Aelterman, A. (2009). Teacher education graduates' entrance into the teaching profession: Development and test of a model. *European journal of psychology of education*, 24 (4), p. 453–471.
- Rots, I., Aelterman, A., Devos, G., Vlerick, P. (2010). Teacher education and the choice to enter the teaching profession: A prospective study. *Teaching and Teacher Education*, 26 (8), p. 1619–1629.
- Sahlberg, P. (2011). *Finnish Lessons: What can the world learn from educational change in Finland*. New York: Teachers College, Columbia University.
- Salanova, M., Schaufeli, W., Martínez, I., Bresó, E. (2010). How obstacles and facilitators predict academic performance: The mediating role of study burnout and engagement. *Anxiety, Stress & Coping*, 23 (1), p. 53–70.
- Schaufeli, W. B., Bakker, A. B., Salanova, M. (2006). The measurement of work engagement with a short questionnaire a cross-national study. *Educational and psychological Measurement*, 66 (4), p. 701–716.
- Schaufeli, W. B., Martínez, I. M., Pinto, A. M., Salanova, M., Bakker, A. B. (2002). Burnout and engagement in university students a cross-national study. *Journal of cross-cultural psychology*, 33 (5), p. 464–481.
- Schlechty, Ph. C. (1990). *Reform in Teacher Education: A Sociological View*. Washington, D. C. American Association of Colleges for Teacher Education.
- Stronge, J. H. (2010). *Effective Teachers = Student Achievement: What the Research Says*. New York: Routledge.
- Stronge, J., Hindman, J. (2006). *The Teacher Quality Index: A Protocol for Teacher Selection*. Alexandria, VA: ASCD.
- Surpassing Shanghai: An Agenda for American Education Built on the World's Leading Systems*. M. S. Tucker (ed). Cambridge, MA: Harvard Education Press, 2011.
- Švietimas ir mokymas pažangioje, tvarioje ir integracinėje Europoje. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:070:0009:0018:LT:PDF>>.
- Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:327:0058:0064:LT:PDF>>.
- Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų išvadų dėl mokytojų švietimo kokybės gerinimo. Europos Sąjungos Taryba. 2007, SOC 405.
- Tarybos išvados dėl mokytojų ir mokyklų vadovų profesinio tobulinimosi. (2009/C 302/04). Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:302:0006:0009:LT:PDF>>.
- Troen, V., Boles, K. C. *Who's Teaching Your Children? Why the Teacher Crisis Is Worse Than You Think and What Can Be Done About It*. New Haven: Yale University Press, 2003.

Wilkerson, J. R., Lang, W. S. (2007). *Assessing Teacher Dispositions: Five Standards-Based Steps to Valid Measurement Using the DAATS Model*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Žygaitienė, B., Pošiūnaitė, K. (2013). Stojimo į Lietuvos edukologijos universitetą motyvai ir jų kaita (lyginamasis tyrimas). *Pedagogika*, t. 110, p. 27–34.

Evaluating the motivation of students to become teachers during admission into education-related study programmes

Dalia Bagdžiūnienė¹, Aušra Kazlauskienė², Audronė Liniauskaitė³, Dalia Nasvytienė⁴, Emilija Sakadolskienė⁵, Henrika Šečkuvienė⁶

¹ Vilnius University, Faculty of Philosophy, Department of Clinical and Organizational Psychology, Universiteto St. 9/1, LT-01513 Vilnius, Lithuania, e-mail dalia.bagdziuniene@gmail.com

² Šiauliai University, Faculty of Education, Department of Education, P. Visinskio St. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania, e-mail akazlauskiene@yahoo.com

³ Klaipėda University, Faculty of Pedagogy, Department of Psychology, S. Neries St. 5, LT-92227 Klaipėda, Lithuania, e-mail audrone.liniauskaitė@gmail.com

⁴ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Psychology Didactics, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, e-mail dalia.nasvytiene@leu.lt

⁵ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Arts Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, e-mail emilija.sakadolskiene@leu.lt

⁶ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Music, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, e-mail henrika.seckuviene@leu.lt

Summary

The purpose of this research article was to analyse attributes of the method used to evaluate the motivation of students entering education-related study programmes to eventually become educators. The research was conducted in two phases. During the first phase students who had undergone the motivation evaluation from 2010 to 2012 and were now first, second or third-year students in education-related study programmes at the Lithuanian University of Educational Sciences, at Klaipėda University, and the University of Šiauliai filled out questionnaires. During the second phase questionnaires were collected from those who underwent the motivation evaluation in 2013 at those same universities. The samples consisted of 614 students and 682 student candidates.

Research methods included a review of relevant research and education documents, as well as a survey. The questionnaire consisted of scaled responses to assertions and independent questions. Satisfaction with university studies, the intention to become a teacher, intrinsic motivation to strive for a profession in education, and study engagement were evaluated using scales. Other questions disclosed information about the evaluation of their motivation to become an educator

during the admission process, the students' grade point average for the previous semester, about the oral and written questions that were presented to them during the evaluation, as well as the respondents' age, gender, university, and year of study.

An examination of documents from Lithuania and other countries revealed the importance of having a national mechanism for selecting motivated students for education-related study programmes to insure quality teacher education, the expedient use of funds, and turning teaching into a high-status profession in the public view. Research has shown that those countries that have more demanding mechanisms for selecting people for teacher education are also the countries with higher pupil achievement than countries in which selection procedures are absent. Results of the empirical research show that the motivation evaluation method is suitably reliable and valid. There are positive correlations between the student sample's motivation evaluation scores and grade-point average, satisfaction and engagement in the study programme, intrinsic motivation and intention to become a teacher. Motivation evaluation scores of teacher education candidates correlates positively with intrinsic motivation, as well as intention to become a teacher. More than 60 percent of the candidates indicated that participation in the motivation evaluation reinforced their determination to major in education and to become a teacher in the future.

Keywords: *motivation to become a teacher, motivation assessment, intrinsic motivation, intention to enter the teaching profession.*

Īteikta / Received 2014-02-01
Priimta / Accepted 2014-03-29